

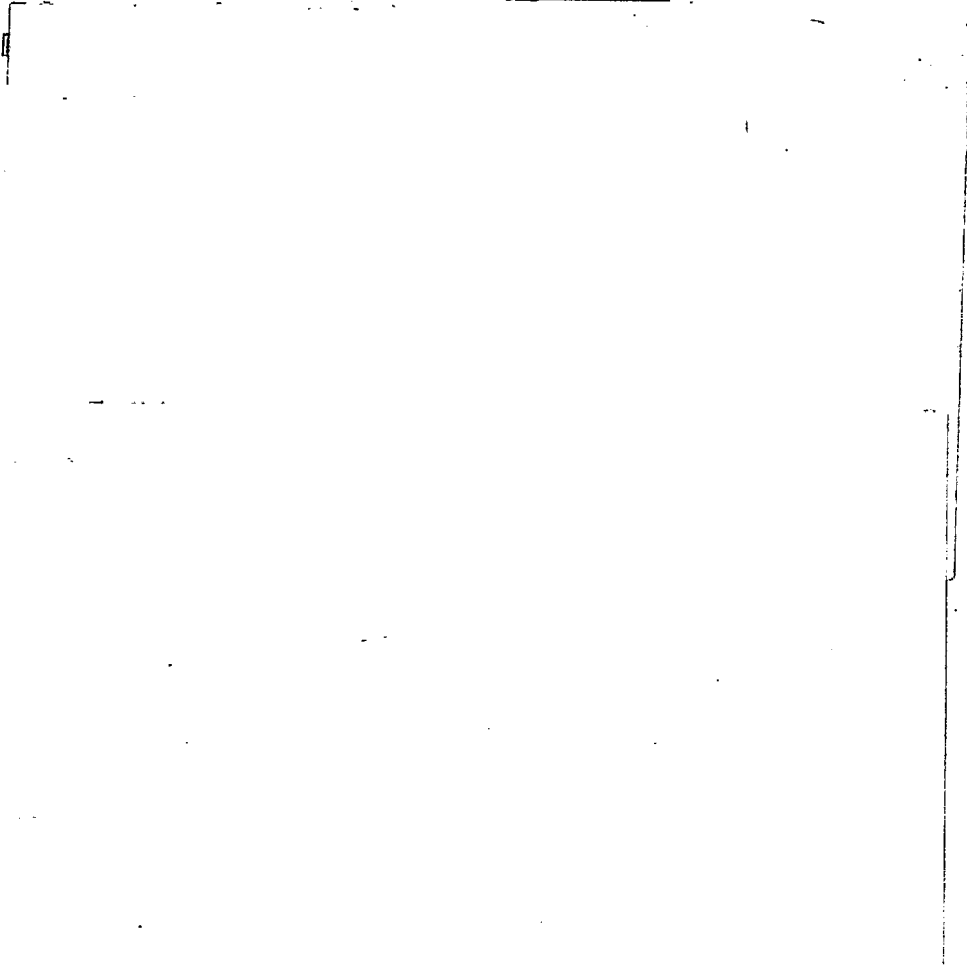
5

M 33

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED]

[REDACTED], juni 2009

en

[REDACTED]

[REDACTED]

1 Algemeen	3
2 Jaarcijfers 2009	3
3 Environmental-Enrichment project	8
4 Wetenschappelijke Trendanalyse Dierproeven	8
5 Communicatie over dierproeven	9
6 Contacten met de inspectie	9
7 Contacten met de vergunninghouder	10
8 Contacten met onderzoekers en medewerkers ex art 12	10
9 Beoordeling proefopzetten en bijeenkomsten DEC	11
10 Externe activiteiten/contacten	11
11 [REDACTED]	12
12 [REDACTED]	12
13 Voordrachten en publicaties 2009 (Annex 1)	14
14 Jaarverslag [REDACTED] [REDACTED] (Annex 2)	16

1. ALGEMEEN

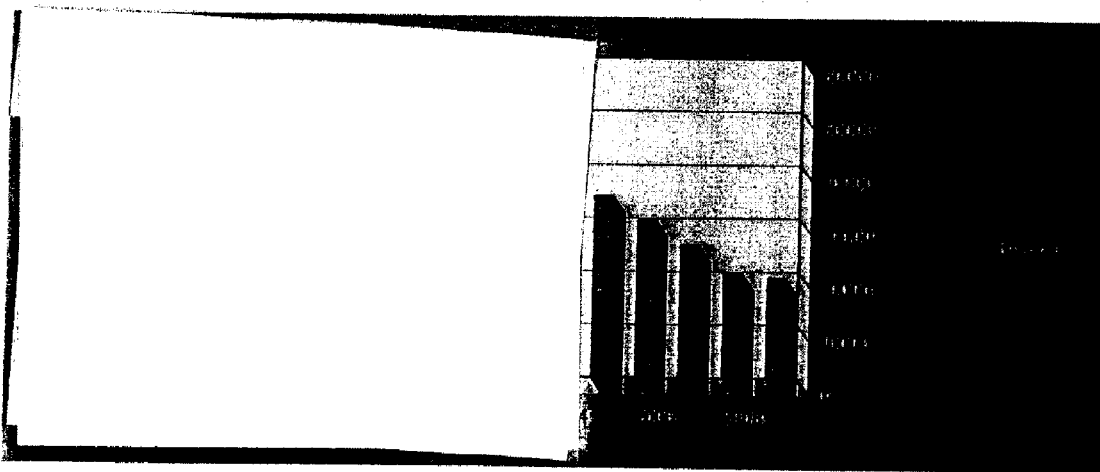
In overleg met de vergunninghouder van [REDACTED] is besloten om vanaf 2008 het jaarverslag van de proefdierdeskundigen niet meer apart te laten drukken, maar alleen als PDF file te verspreiden, gelet op de hoge kosten voor de relatief beperkte oplage.

2. JAARGIJJERS 2009

In 2009 is het aantal dierproeven binnen het [REDACTED] licht gedaald ten opzichte van 2008. In 2008 ging het om 19.615 proeven (een dierpoef is een experiment met één enkel dier) voor het onderzoek op [REDACTED] in 2009 bedroeg dit aantal 18.766, dat wil zeggen een afname van 4,3 %. Het aantal dierproeven over de periode 1998-2009 is weergegeven in Tabel 1. Grafiek 1 laat een overzicht zien van het aantal dierproeven vanaf 1994. Deze grafiek laat een duidelijke trend van vermindering zien, met daarin korte intervallen met een beperkte stijging in het gebruik.

Jaar	[REDACTED]	2005	2006	2007	2008	2009
Aantal	[REDACTED]	34.099	29.875	25.034	19.615	18.766

Tabel 1: Totaal overzicht proefdiergebruik [REDACTED] 2009

Figuur 1: Overzicht aantal dierproeven [REDACTED] 2009

Tabel 2 geeft een specificatie van de dierproeven naar doel van het onderzoek. Na een stijging in 2005 van het aantal dierproeven voor de categorie 'Productie en controle sera en vaccins' is dit aantal in de periode 2006-2009, in lijn met de periode vóór 2005, weer verder gedaald. De daling bedroeg 20,3 % in 2009, ondermeer veroorzaakt door een wijziging in de taakstelling van [REDACTED] en de ontwikkeling en toepassing van 3V alternatieven.

Een substantiële afname deed zich verder voor bij de categorie 'Toxiciteitonderzoek' (2007:180; 2008:0; 2009:0, een afname van 100%). Dit wordt mede veroorzaakt door een andere manier van indelen van het onderzoek in het registratie systeem [REDACTED], dit wordt nu ingedeeld bij wetenschappelijke vraag.

Voor de categorie 'Wetenschappelijke vraag' is na jaren van afname nu juist weer een toename waarneembaar in het aantal dierproeven, een trend die in 2008 ook al waarneembaar was (2008:3705; 2009:6041 een toename van 63%). Voor de categorie 'Onderwijs en training' zijn er voornamelijk dieren gebruikt voor het aanleren en het trainen van biotechnisch personeel in specifieke biotechnieken.

De afname in dierproeven ten behoeve van diagnostisch onderzoek is gerelateerd aan een studie naar dierziekten [REDACTED] virus incidentie bij [REDACTED] muizen), die gecontinueerd is in 2009, maar langdurig is, dus nog niet als zodanig is afgesloten in het registratie systeem [REDACTED] waardoor de dieraantallen voor dit onderzoek niet geregistreerd worden in dit verslagjaar.

2005	2006	2007	2008	2009
26246	24011	21855	15733	12530
0	51	104	122	115
84	0	0	0	0
0	0	0	0	0
2484	804	180	0	0
0	0	183	0	0
0	102	80	55	80
5285	4707	2832	3705	6041

Tabel 2: Totaal overzicht proefdieren-dierproevengebruik per soort onderzoek: 1999-2009

Een specificatie van de dierproeven naar diersoort in de periode 1998-2009 is weergegeven in Tabel 3. Deze tabel laat in vergelijking met het voorgaande jaar een duidelijke afname van het aantal niet-humane primaten, cavia's, (genetisch gemodificeerde) muizen zien voor het onderzoek, en een toename van het aantal ratten en fretten. Het gebruik van katoenratten ('andere knaagdieren') is min of meer gelijk gebleven (met name gebruikt voor [REDACTED] onderzoek).

De afname van het gebruik van niet-humane primaten kan verklaard worden door het besluit van de directie van [REDACTED] om onderzoek hiermee af te bouwen.

[REDACTED]

Hiervoor werd gebruik gemaakt van Cynomolgus makaken. Eind jaren zeventig is hier een eigen fok mee opgezet om de microbiologische en genetische status,

Om de zorgvuldigheid van de afweging van het uitvoeren van onderzoek met niet-humane primaten nog verder te bevorderen is op verzoek van de vergunninghouder van [redacted] in medio 2007 een onafhankelijke wetenschappelijke toetsingscommissie primaten onderzoek ingesteld. Deze commissie heeft de bij [redacted] ingediende onderzoeksvoorstellen met betrekking tot niet-humane primaten voorafgaand aan de DEC onafhankelijk getoetst.

In de afgelopen jaren is de vaccinproductie t.b.v. het [redacted] vaccin verder geoptimaliseerd en is een alternatieve in vitro methode (gebruik van geïmmortaliseerde VERO cellen) ingezet voor de productie van polio virus; deze methode is inmiddels als volwaardig alternatief geaccepteerd door oa. de Nederlandse bevoegde autoriteiten. Hierdoor was de voornaamste reden voor het aanhouden van een eigen niet-humane primaten kolonie als backup niet meer relevant. Begin 2009 heeft de directie van [redacted] in overleg met de vergunninghouder dan ook besloten dat de makaken kolonie en de wetenschappelijke studies met makaken moeten worden afgebouwd.

[redacted]	[redacted]	[redacted]	[redacted]	[redacted]
10	63	42	12	0
1258	1260	1609	842	827
463	173	241	228	214
0	95	184	194	563
1	1	5	3	4
0	0	0	0	0
0	0	8	0	43
157	113	54	11	47
23044	19328	16399	11819	8079
2573	1919	658	1933	1597
1	1	1	1	1
5851	6023	5810	4567	7561
0	0	0	0	0
948	688	0	0	0
3	8	23	5	30

Tabel 3: Totaaloverzicht proefdfergebruik per diersoort [redacted] 1998-2009

In onderstaand overzicht is voor een aantal diersoorten de procentuele afname, resp. toename weergegeven in vergelijking met 2008, inclusief de belangrijkste reden voor de afname, resp. toename.

<i>Diersoort</i>	<i>Afname/toename</i>	<i>Belangrijkste reden</i>
Muis (niet transgeen)	-3740 (-32 %)	vermindering dieren voor vaccincontrole testen
Muis (transgeen)	-354 (-18%)	aantal langdurige nog lopende studies (nog niet afgesloten in [REDACTED])
Primaat	-12 (-100%)	stopzetten primatenonderzoek [REDACTED] uitvoeren van [REDACTED] testen op [REDACTED] i.p.v. primaten.
Cavia	-215 (-26%)	vermindering dieren voor vaccincontrole testen, met met name gebruikt voor ringstudies
Katoenratten (=and. knaagdieren)	-14 (-6%)	lichte afname [REDACTED] onderzoek
Rat	+ 2994(+65%)	2 nieuwe projecten tbv [REDACTED]
Katten (=and. vleeseter)	+ 43 (+100 %)	samenwerkingsverband met derden
Konijn	+ 37 (+327%)	2 nieuwe onderzoeksprojecten (oa. [REDACTED] vaccin)
Fretten	+ 369 (+190%)	intensivering onderzoek [REDACTED] en samenwerkingsverband met derden
Vogel	+ 25 (+ 500 %)	samenwerkingsverband derden (1 extra onderzoek)
Vis	0 (0%)	dieren alleen in fok

Tabel 4 geeft een overzicht van de aan- en afvoer van proefdieren in 2009 binnen het [REDACTED]. Vissen werden niet gebruikt in 2009 t.b.v. experimenten, maar er werd wel mee gefokt. De verwachting is dat er in 2010 weer nieuwe experimenten zullen worden uitgevoerd.

In 2009 werden 24.953 dieren gespeend, wat circa 15 % minder is dan in 2008. Dit betreft met name (genetisch gemodificeerde) muizen en ratten. Hiervan werden 6598 dieren als "overtollig" afgevoerd (Tabel 4). Dit is 26 % van de gespeende dieren, dat wil zeggen 9 % minder dan in 2008. Overtolligheid blijft een punt van zorg, maar blijkt moeilijk terug te brengen ondanks het bestaan van een gebruikersoverleg om vroegtijdig inzicht te krijgen in korte termijn behoeften.

In de rapportage wordt elk jaar het aantal genetisch gemodificeerde dieren dat als ongeschikt werd afgevoerd gemeld. Met ongeschikt wordt bedoeld dat deze dieren niet de juiste genetische achtergrond hebben om de geplande dierproeven of fok mee uit te voeren. Het aantal genetisch gemodificeerde dieren die als ongeschikt werd afgevoerd in 2009 was 3266 (=53,1 % van de geboren dieren) tegen 49,1% in 2008. In totaal werd in 2009 van de geboren genetisch gemodificeerde muizen 70,6 % ongebruikt ge-euthanaseerd (= ongeschikt + overtollig). Dit is een kleine daling ten

opzichte van 2008, toen 73% ongebruikt werd afgevoerd.

[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]	[REDACTED]
	01-01-09												31-12-09	
Transgene muis	503	413	0	34	6150	894	866	42	1042	3266	1082	57	463	661
Muizen	331	649	0	0	10576	797	5231	84	603	0	4404	24	516	686
Ratten	156	672	0	0	5982	162	4699	57	162	0	949	16	155	772
Cavia	10	27	0	0	136	11	70	0	6	0	44	8	10	35
Konijn	13	19	0	0	133	25	13	7	8	0	56	13	19	50
Katoenrat	24	0	0	0	427	50	277	24	38	0	63	6	26	17
Fretten	0	37	0	164	0	0	37	0	0	0	0	0	0	164
Transgene rat	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Apen	7	81	0	0	11	0	0	34	0	0	0	2	6	57
Vissen	483	0	0	0	1538	0	0	525	177	0	0	0	1299	0

Tabel 4: Registratie aan- en afvoer van proefdieren binnen [REDACTED] in 2009.

De werkzaamheden ex.art 14 werden in 2009 uitgevoerd door [REDACTED] (0.6 fte) en [REDACTED] (0.7 fte). Eerstgenoemde is daarnaast als [REDACTED] (0.4 fte) en is [REDACTED]. In het onderstaande zal worden ingegaan op een aantal specifieke activiteiten van de art.14 functionarissen.

3. [REDACTED]
Het project [REDACTED], gefinancierd en begeleid door beide proefdierdeskundigen, is in 2009 verder gecontinueerd. Het project is gestart per 1 november 2007 met de aanstelling van postdoc [REDACTED]. Een tweetal studentes heeft in 2008 ook aan het project meegewerkt; dit heeft geleid tot een drietal rapporten. Het project is inmiddels een lijnactiviteit van het GPL geworden en is zodoende een ongoing proces. Door het vertrek van de postdoc per 1 november 2008 naar een andere werkring zijn minder mensen beschikbaar voor het onderzoek; er wordt vooralsnog alleen gewerkt met stagiaires onder begeleiding van de proefdierdeskundige.

Dit project behelst 1) een studie m.b.t. het verbeteren van de huisvesting en kooiverrijking bij het Gemeenschappelijk Proefdier Laboratorium (GPL), waarbij vooral de nadruk ligt op de bijzondere laboratoriumdieren (niet humane primaten, fretten en katoenratten) en 2) een studie m.b.t. het vaststellen van humane eindpunten in onderzoek, waarbij bijzondere laboratoriumdieren als diemodel worden gebruikt, teneinde experimenten te verfijnen en het welzijn van de dieren te waarborgen.

Vanaf 2006 worden er bij [REDACTED] als proefdier gebruikt voor [REDACTED], met name t.b.v. oa. [REDACTED] (virus) en [REDACTED]. Er is echter maar weinig onderzoek verricht naar de sociale activiteit, gedragskenmerken en de eisen die gesteld worden aan de huisvesting en verzorging in de proefdierfaciliteit van deze diersoort.

In de periode van februari tot juni 2009 hebben twee van [REDACTED] studenten [REDACTED] een onderzoek opgezet en uitgevoerd naar de inventarisatie en optimalisatie van de huisvesting, verzorging en gedrag bij [REDACTED] bij [REDACTED] tbv het [REDACTED].

Dit onderzoek bestond uit een literatuurstudie, inventarisatie van de huidige huisvesting en verzorging en een gedragsobservatie middels camera observatie van fretten. Dit onderzoek heeft ondermeer uitgewezen dat de dieren zeker 90% van de tijd slapend doorbrengen en dat de huidige huisvesting en verzorging weinig specifieke aanpassingen behoeft. Een VWA inspectie van de [REDACTED] in het kader van de regeling Huisvesting en Verzorging in juli 2009 bevestigde bovenstaand beeld en leverde geen aanvullende aanpassingen op.

4. WETENSCHAPPELIJKE TRENDANALYSE DIERPROEVEN

In opdracht van [REDACTED] is een analyse uitgevoerd van wetenschappelijke ontwikkelingen en trends op het gebied van dierproeven en alternatieven voor dierproeven. De studie is grotendeels uitgevoerd bij [REDACTED]. Als projectmedewerkster heeft [REDACTED]

[REDACTED] een groot deel van de werkzaamheden voor haar rekening genomen. De studie bestond uit een uitgebreide literatuurstudie, interviews met deskundigen op het gebied van dierproeven en 3V alternatieven en een workshop. De studie is eind 2009 afgerond en een eindrapport is inmiddels gepubliceerd en is beschikbaar op [REDACTED].

5. COMMUNICATIE OVER DIERPROEVEN

Landelijk heeft 2009 een beeld laten zien van toenemend (proef)dieractivisme. Dit heeft bij [REDACTED]

[REDACTED]. Een gezamenlijk beeld bij [REDACTED] is van belang om op dezelfde wijze te communiceren en op te kunnen treden bij calamiteiten. In 2008 is dan ook een eerste aanzet gemaakt om de communicatie over proefdieren naar de buitenwereld en hoe te handelen bij [REDACTED] op dit gebied te verbeteren tussen [REDACTED] is hier bij betrokken, samen met de afdeling communicatie van het [REDACTED].

In 2009 is dit verder gecontinueerd door de vorming van een werkgroep "Communicatie Dierproeven", met medewerkers van [REDACTED].

Tevens heeft [REDACTED] uit naam van de vergunninghouder [REDACTED] een bijeenkomst bezocht over de Code Openheid Dierproeven. De directie beraadt zich nog over de wijze van openheid over dierproeven vanuit [REDACTED]. Door de EDEV (een dier een vriend) en ADC (anti dierproeven coalitie) is een aantal WOB verzoeken gedaan i.v.m. nadere informatie over het onderzoek bij [REDACTED] met oa. niet humane primaten, honden en katten. Deze verzoeken zijn in overleg met de proefdierdeskundige en de afdeling juridische zaken in behandeling genomen.

[REDACTED]
Vanuit de Voedsel en Waren Autoriteit (VWA) wordt [REDACTED] geïnspecteerd in het kader van de naleving van de Wet op de Dierproeven (Wod). In het verslagjaar is het [REDACTED] vijf maal geïnspecteerd door [REDACTED] van de VWA en eenmaal door zijn collega [REDACTED].

De inspecteur heeft ondermeer de huisvesting en verzorging van de dieren bekeken in de [REDACTED]-afdelingen, van de landbouwhuisdieren in het weiland, bij de afdeling [REDACTED] en de primatenhuisvesting. Door zijn collega [REDACTED] is een inspectie uitgevoerd bij de [REDACTED] en de [REDACTED] huisvesting, die geen nadere opmerkingen had. In de [REDACTED] afdelingen is de konijnenhuisvesting mede n.a.v. de inspectie begin 2009 versneld aangepast aan de nieuwe richtlijnen (grondhuisvesting en grotere kooien met plateaus).

Solitaire huisvesting van sociale dieren is een belangrijk aandachtspunt voor de VWA inspectie; onderzoekers en de leden van de DEC zijn door de art.14 functionarissen dan ook specifiek gevraagd hier goed op te letten.

Naast de bezoeken van de inspectie aan [REDACTED] is op *ad hoc* basis contact met de inspectie geweest over proefdieraangelegenheden zowel tijdens bijeenkomsten als telefonisch dan wel per e-mail.

De jaarlijkse proefdierregistratie is door de proefdierdeskundige op tijd (voor 15 maart) naar de VWA verzonden.

De bezoekfrequentie van interne inspecties van de art. 14 functionaris aan de afzonderlijke dierafdelingen van het GPL is minimaal 2 x/jaar. Aan de hand van de daarbij geconstateerde bevindingen kan de frequentie (indien nodig) verder worden geïntensiveerd. Er wordt gewerkt met verslaglegging in de vorm van een controlelijst (met eventuele actiepunten), die in een centraal archief wordt opgeslagen.

In de verslagperiode is er een dertiental interne inspecties door de proefdierdeskundige uitgevoerd aan de diverse proefdierafdelingen van het GPL, hiervan zijn de verslagen gemaakt en indien van toepassing is een actiepuntenlijst t.b.v. de medewerkers bijgevoegd. Alle geconstateerde knelpunten zijn inmiddels verholpen.

7. CONTACTEN MET DE VERGUNNINGHOUDER

In het verslagjaar is er meerdere keren overleg geweest tussen de art.14 functionarissen en de vergunninghouder. Zaken die hierbij aan de orde kwamen waren onder andere het proefdiergebruik [REDACTED] in 2008/2009, stand van zaken specifieke onderzoeksprojecten, inventarisatie proefdierhuisvesting GPL (nieuwe Europese richtlijnen), proefdierregistratie 2008, VWA inspecties en ondernomen acties bij GPL, openbaarheid en Code Openheid, proefdieractivisten, afbouw gebruik niet humane primaten en visie vergunninghouder op aantallen, fok en huisvesting hiervan, wetenschappelijke toetsingscommissie [REDACTED] Environmental Enrichment project, Revisie Council Directive 86/609 etc.

[REDACTED] is lid van [REDACTED], die vanaf 2006 verplicht is voor alle nieuwe proefopzetten ingediend door medewerkers van [REDACTED]. Medio 2007 is er gestart met de instelling van een wetenschappelijke toetsingscommissie primaten [REDACTED] die alle nieuwe proefopzetten met niet-humane primaten toetst voorafgaand aan de DEC toetsing. [REDACTED] is aangesteld als secretaris van deze commissie. In 2009 is geen enkele proefopzet met makaken bij [REDACTED] uitgevoerd.

[REDACTED]

Contacten verliepen in 2009 veelal op *ad hoc* basis, onder andere naar aanleiding van vragen of opmerkingen ten aanzien van ingediende projectvoorstellen resp. proefopzetten of lopende dierexperimenten. Op deze wijze is in 2009 met een groot deel van de art 9. functionarissen binnen [REDACTED] contact geweest. Een selectie van onderwerpen die in de verslagperiode aan de orde is gekomen, wordt hieronder aangegeven:

- *verbeteren van de inhoud van proefopzetten voorafgaand aan de DEC toetsing
- *inschatting ongerief t.a.v. bepaalde proefopzetten
- *methode van analgesie/anesthesie
- *verbeteren van biotechnische procedures
- *problematiek van ontbreken van [REDACTED]
- *meekijken met meerdere experimenten
- *advies t.a.v. experiment met [REDACTED] als alternatief voor de huidige injectiemethode techniek

--	--	--

[redacted] juni 2009

[redacted]
Art. 14 functionarissen [redacted]